XIII Jornades d'Història de la Farmàcia

Barcelona, 24, 25 i 26 de novembre de 2017
Facultat de Farmàcia i Ciències de l'Alimentació (Universitat de Barcelona)

La formació del farmacèutic al llarg de la història

LLIBRE DE RESUMS

Organitzadors

Societat Catalana d'Història de la Farmàcia

Facultat de Farmàcia i Ciències de l'Alimentació
Universitat de Barcelona

2017

Benvinguda

Les **Jornades d'Història de la Farmàcia** se celebren cada dos anys, des de 1993, amb dos objectius fonamentals: fomentar la relació personal entre els historiadors de la Farmàcia i oferir un marc per a ponències, comunicacions històriques i taules rodones sobre temes històrico-farmacèutics.

Enguany, per primera vegada, la Facultat de Farmàcia i Ciències de l'Alimentació de la Universitat de Barcelona acull la seu de les Jornades en la XIIIena edició, que dedica el tema central a la història de la formació dels farmacèutics. Tant els historiadors, com els professors i investigadors de les diverses ciències farmacèutiques, com els estudiants, com els professionals tenen una ocasió única d'aportar noves dades, debats i reflexions sobre com s'han format les diverses generacions d'apotecaris al llarg del temps; igualment, s'han acceptat, com sempre, comunicacions de tema lliure dins l'àmbit de la història de la farmàcia. En total, s'han programat quatre sessions.

Les sessions acadèmiques de les XIII Jornades es complementen amb visites a museus i monuments, així com amb activitats socials que afavoreixin l'intercanvi fructífer entre els interessats en la Història de la Farmàcia.

En nom de la Comissió Organitzadora us donem la benvinguda més cordial i us agraïm la vostra participació, juntament amb l'agraïment a les institucions i empreses que han col·laborat en l'organització. En especial, volem manifestar la nostra satisfacció perquè aquestes XIII Jornades són el primer fruit visible del Conveni de Col·laboració signat aquest mateix 2017 entre la Societat Catalana d'Història de la Farmàcia i la Universitat de Barcelona.

Esperem que les Jornades siguin del vostre interès.

La Comissió Organitzadora

Comitè d'Honor

Joan Elias, Rector de la Universitat de Barcelona

Josep M. Ventura, President de la Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya

Jordi de Dalmases, President del Col·legi de Farmacèutics de Barcelona

Joan Uriach, President de la Fundació Uriach

Ferran Sabaté, President de la Societat Catalana d'Història de la Medicina

Comissió Científica

Presidenta: Anna M. Carmona (UB)

Vicepresidenta: Núria Casamitjana (SCHF)

Vocals: M. Dolors Gaspar (UB), Martí Pujol (RAFC-Museu Cusí), Miquel Ylla-Català (RAFC)

Comissió Organitzadora

Presidenta: Beatriz Artalejo (SCHF)

Vicepresident: Joan Esteva de Sagrera (UB)

Secretari: Cèsar Blanché (UB, SCHF)

Vocals: Josep Boatella (UB, SCHF), Mercè Gaya (SCHF), Alfred Pérez-Bastardas (SCHF), Josep M. Rovira (SCHF), Laura Torres (SCHF)

Secretaria de les XIII Jornades: jornades.schf@gmail.com

Programa

Divendres, 24/11/2017

Tarda

17:00 - 17:30 Benvinguda i lliurament de documentació

17:30 - 18:00 Sessió d'inauguració

- Dr. Joan Esteva de Sagrera, Degà de la Facultat de Farmàcia i Ciències de l'Alimentació, Universitat de Barcelona
- Dra. Núria Casamitjana, Presidenta de la Societat Catalana d'Història de la Farmàcia
- Dra. Beatriz Artalejo, Presidenta de la Comissió Organitzadora de les XIII Jornades d'Història de la Farmàcia

18:00 - 19:15 Sessió de comunicacions, 1

Història de la Professió: els apotecaris
Moderadora: Dra. Mercè Gaya

1.1 M. Vives & J.M. Secanell - Venda de material farmacèutic per Pere Bru, apotecari de Cervera, l'any 1424

1.2 F. Sabaté & E. Sabaté - Apotecaris de la Seu d'Urgell (Segles XVII i XVIII)

1.3 J.M. Secanell - Una admissió al col·legi d'apotecaris de Cervera l'any 1774

1.4 R.M. Parés - Certificats d'apotecaris de la segona meitat del segle XVIII a Igualada

1.5 J.M. Calbet - La "Memòria" del farmacèutic Narcís Garrigolas (1848)

19:15-20:15 Visita al Museu de la Farmàcia Catalana

Visita guiada per la Dres. Anna M. Carmona i Núria Xixons (Edifici de la Facultat)

Vespre

21:00 Sopar de celebració del Congrés

Restaurant Farga Diagonal (Av. Diagonal, 391)

Dissabte, 25/11/2017

Matí

9:30-11:00 Sessió de comunicacions, 2

Història del Medicament
Moderadora: Dra. Núria Casamitjana

2.1 Conferència invitada: C. Riera -Medicaments antics comercialitzats. Aspectes lingüístics, històrics i farmacològics

2.2 J. Casas - Lápiz Termosan: Sus inicios, publicidad y anécdotas.

2.3 M. Ylla-Català - Una col·lecció de petits morters de bronze

2.4 C. Blanché - Aportacions a Flora Catalana Antiga, 2. Elements orientalitzants

11:00-11:30 - Pausa-cafè

11:30-13:00 Sessió de comunicacions, 3

La formació del farmacèutic
Moderadora: Dra. Beatriz Artalejo

3.1 J. Boatella - Ideologia i orientació de continguts docents: la baula perduda de la Bromatologia

3.2 R. Font-Quer - Correspondència inèdita entre dos farmacèutics botànics: Carlos Pau Español i Pius Font Quer

3.3 M. Pujol, C. Niubó & M.R. Buhigas - La formació del farmacèutic d'indústria des de la creació de les primeres empreses farmacèutiques fins a la actualitat.

3.4 E.L. Mariño, P. Modamio & C. F. Lastra - Docencia e investigación universitaria de farmacia clínica y farmacoterapia, atención farmacéutica, farmacia asistencial y farmacia social en Cataluña

3.5 J.M. Suñé Negre & M. Ylla-Català - Un Curs Màster de Gestió Empresarial per a la Indústria Farmacèutica. Una experiència pionera.

3.6 M.R. Buhigas, C. Niubó & M.Pujol - AEFI. Les comissions de treball. Un altre tipus de formació.

Migdia

14:00 - Dinar de treball

Restaurant Rigoletto (Sabino de Arana, 22-24)

[inclòs en el preu de la inscripció]

Tarda

16:00-17:30 - Sessió de comunicacions, 4

Història de la Professió: les institucions
Moderador: Dr. Josep M. Rovira

Presentació del llibre *"Agustín Trigo Mezquita. Farmacéutico valenciano inventor del Trinaranjus",* a càrrec de J.M. de Jaime

4.1 J.M. de Jaime - Nuevas noticias sobre el farmacéutico valenciano Agustín Trigo Mezquita

4.2 P. de Jaime & J.M. de Jaime - Farmacia psiquiátrica en la prensa sanitaria española de la segunda mitad del siglo XIX

4.3 S. Farràs - Aproximación al proceso de transformación del oficio farmacéutico entre los siglos XIX y XX a traves de una farmacia rural: los laboratorios de J.Tomás Serra de Alcover (Tarragona).

4.4 F. Mulet & A. Milla - Las primeras ópticas filipinas y su relación con la farmacia

17:30 - 18:00 - Sessió de cloenda

Diumenge, 26/11/2017

Matí

11:00 h: Visita cultural - Organitzadora: Laura Torres

Visita guiada al recinte modernista de l'Hospital de Sant Pau (Barcelona)
[inclosa en el preu de la inscripció]

XIII Jornades d'Història de la Farmàcia

Barcelona, 24, 25 i 26 de novembre de 2017
Facultat de Farmàcia i Ciències de l'Alimentació (Universitat de Barcelona)

Resums de les comunicacions

Divendres, 24 de novembre – 18:00 h

Sessió de comunicacions, 1

Història de la Professió: els apotecaris
Moderadora: Dra. Mercè Gaya

1.1

Venda de material farmacèutic per Pere Bru, apotecari de Cervera, l'any 1424

Marta VIVES SABATÉ, Josep M. SECANELL ROCA
Carretera de Valls, 32
Santa Margarida de Montbui

Transcripció d'una escriptura notarial del 1424 amb l'inventari valorat de la compra-venda de "coses i béns" de naturalesa farmacèutica (segurament tota l'apotecaria), entre Pere Bru i Pere Porta, apotecaris de Cervera.

1.2

Apotecaris de la Seu d'Urgell (Segles XVII i XVIII)

Ferran SABATÉ, Elisenda SABATÉ
Unitat d'Història de la Medicina, Universitat de Barcelona.

Presentem algunes dades biogràfiques i professionals de seixanta-sis apotecaris, presents a la Seu d'Urgell (Alt Urgell), els segles XVII i XVIII. Les dades procedeixen d'arxius parroquials, civils i professionals, estudiats anteriorment.

Això ens permet valorar la utilitat d'aquestes fonts, i la seva complementarietat. Els registres eclesiàstics ens aporten dades personals i familiars; mentre que els civils incideixen en aspectes públics i professionals

1.3

Una admissió al col·legi d'apotecaris de Cervera l'any 1774

Josep M. SECANELL ROCA
Carretera de Valls, 32
Santa Margarida de Montbui

A l'arxiu històric de protocols de Cervera es conserva l'escriptura[1] per la que s'examina i admet com a apotecari del Col·legi de Cervera a Francesc Balcells, una vegada pagades totes les taxes, vist el seu llinatge i comprovat que ha estat aprenent i practicant l'ofici com a deixeble de dos apotecaris.

[1]AHPC. Notari de Cervera Valentí Surís, 1739-1775. Capsa 916, UD 2363, pàg 531r-v. 18/12/1774.

1.4

Certificats d'apotecaris de la segona meitat del segle XVIII a Igualada

Rosa M. PARÉS MARIMON
Sant Cristòfol, 18-20, 1r-2a
Igualada

Els arxius notarials constitueixen una valuosíssima font d'informació. Els inventaris, contractes, certificats, vendes, arrendaments, capítols matrimonials, ... ens permeten conèixer la nostra història, incloent la de la farmàcia.

Entre els certificats, els d'aprenentatge, com el que fa l'any 1769 Anna M Pagès Salamanca, vídua de Carles Pagès, a Jaume Sapiens, que va practicar l'ofici des del 18 de febrer de 1766; o el que fa Josep Bausili Bou a Josep Bausili Salamanca, el seu fill, el 9 d'abril de 1772, indicant que exerceix com aprenent a la seva farmàcia des de l'octubre de 1769.Altres certificats acrediten que la botiga reuneix les condicions i l'actuació correcta dels apotecaris. En són exemples els de la botiga de Salvador Macià, en els que Josep Bausili i Antoni Vila certifiquen que : *"tota la medicina s'ha treballat segons art* " (28 de gener de 1749) o Pere Alió "*segons pràctica*" (7 de febrer de 1749). Alió certifica també la botiga de Carles Pagès, l'1 de febrer de 1749.

La “Memòria” del farmacèutic Narcís Garrigolas (1848)

Josep M. CALBET i CAMARASA
Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya

Quan el 1842 Barcelona recupera la Universitat hi hagué un esclat d’iniciatives per a estimular i redreçar la docència universitària. En aquesta il·lusionada empresa hi van participar activament tant el professorat del claustre com els alumnes. N´és un bon exemple la creació l’any 1845 de l’Acadèmia d’Estudiants de Medicina. En aquesta acadèmia es feien sessions setmanals presidides per un catedràtic, i on un alumne dels dos últims cursos de la llicenciatura desenvolupava un tema d’interès general, que era seguit dels comentaris dels assistents. Finalment el catedràtic que presidia la sessió en feia un resum. D’aquesta manera es pretenia estimular l’interès per la investigació i la divulgació dels coneixements imperants en els centres mèdics europeus.

També a la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona per obtenir el títol de llicenciat l’alumne havia de presentar la síntesi actualitzada d’un tema determinat. El claustre oferia a l’alumne una terna de temes, de la qual n’havia d’escollir un. Es tractava de resumir en una memòria les idees i el coneixement que sobre el tema es disposava en aquell moment. Ara i aquí presentem la memòria del farmacèutic Narcís Garrigolas, manuscrita i que ocupa vint-i-un folis, de títol *Qué reglas se han de observar generalment en la preparación de los hidrólitos*

Dissabte, 25 de novembre – 9:30 h

Sessió de comunicacions, 2

Història del Medicament
Moderadora: Dra. Núria Casamitjana

2.1. - CONFERÈNCIA INVITADA

Medicaments antics comercialitzats. Aspectes lingüístics, històrics i farmacològics

Carles RIERA
Facultat de Ciències de la Salut. Universitat Ramon Llull

Partint d'una mostra de medicaments antics comercialitzats, l'autor fa en primer lloc unes consideracions lingüístiques generals, després unes altres de caire històric i, finalment, classifica els medicaments segons la seva activitat farmacològica; al final del treball es presenta un índex alfabètic que comprèn cada un dels medicaments de la mostra.

2.2

Lápiz Termosan: Sus inicios, publicidad y anécdotas

Jaime CASAS PLA
Avda Verge Montserrat 122 2º 2ª
El Prat de Llobregat

La comunicación presenta los inicios históricos de la antigua y aún vigente especialidad farmacéutica LAPIZ TERMOSAN, mostrando asimismo la publicidad, tanto en su vertiente gráfica como auditiva en sus primeras etapas y algunas anédotas localizadas.

2.3

Una col·lecció de petits morters de bronze

Miquel YLLA-CATALÀ GENÍS
Manuel de Falla, 1
Barcelona

Com a introducció es fan uns comentaris sobre el col·leccionisme i les qualitats que sovint aplega la persona que ha decidit fer una col·lecció concreta. Nota que serveix per il·lustrar les característiques d'una petita col·lecció de morters de mides reduïdes en la que destaca la varietat de formes i dissenys i que també incorpora la peculiaritat del moment en que les diferents peces es varen incorporar a la col·lecció

Aportacions a Flora Catalana Antiga, 2. Elements orientalitzants

Cèsar BLANCHÉ [1,2]

[1] Laboratori de Botànica, Facultat de Farmàcia i Ciències de l'Alimentació, Universitat de Barcelona.
[2] Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya

Es donen a conèixer les citacions de presència de la flora mediterrània oriental documentades al projecte **Flora Catalana Antiga** (literatura clàssica, mostres arqueològiques o mostres biològiques preservades). L'element que s'ha anomenat "orientalitzant" inclou principalment representacions artístiques antigues (s. VII-VI aC) d'espècies amb significat sacre o simbòlic (com el papir, *Cyperus papyrus*, el lotus blau o d'Egipte, *Nymphaea coreulea*, o la palmera datilera *Phoenix dactilyfera*) sobre objectes d'ús ritual (orfebreria, ous d'estruç i urnes funeràries) en context d'influència fenício-púnica entre el Baix Segura i Empúries, a través d'Eivissa i de les colònies gregues, i traslladats posteriorment a la iconografia ibèrica.

Igualment es reporten referències de textos llatins (per exemple, *Phoenix* al temple de *Tarraco*), o restes orgàniques que testimonien a l'ús de fibres tèxtils, resines i fustes orientals, o de la pràctica farmacèutica (recepta de *Rhus* de Síria, a *Baetulo*; fibres de *Cinnamomum* en ungüentari de *Barcino*, etc.).

Dissabte, 25 de novembre – 11:30 h

Sessió de comunicacions, 3

La formació del farmacèutic
Moderadora: Dra. Beatriz Artalejo

3.1

Ideologia i orientació de continguts docents: la baula perduda de la Bromatologia

Josep BOATELLA

Departament de Nutrició, Ciències dels Aliments i Gastronomia. Facultat de Farmàcia i Ciències de l'Alimentació. Recinte de Torribera. Santa Coloma de Gramenet. (Barcelona)

Es descriu l'impacte que va tenir la situació política a Espanya durant l'any 1935 i més concretament dins el claustre de la Facultat de Farmàcia de Madrid, sobre l'orientació que va prendre la Bromatologia. Fonamentalment, fou el fruit d'un debat entre José Casares Gil (degà) i José Giral Pereira (catedràtic de Química biològica), ministre i President del Consell de Ministres de la República en l'exili.

Aquest debat va abordar la pertinença de contemplar dins els continguts de la Bromatologia (disciplina introduïda el 1935), continguts relacionats amb l'alimentació, la dietètica (disciplines no existents com a tals, aleshores) i la "higiene". L'esclat de la guerra civil primer i els interessos professionals dels guanyadors, varen comportar la orientació "química" d'aquesta disciplina, que fou liderada a Espanya per Roman Casares López, catedràtic a la Facultat de Farmàcia de Madrid i nebot de José Casares.

3.2

Correspondència inèdita entre dos farmacèutics botànics: Carlos Pau Español i Pius Font Quer

Raül FONT-QUER PLANA

Avda Roma, 5
Tarragona

El present treball ha estat elaborat per a l'assignatura Treball Final de Grau, corresponent als estudis de Farmàcia (curs 2016-2017), com a aportació a la història de la Botànica farmacèutica espanyola del primer terç del S. XX. S'estudia una part de la correspondència (1929-1931) entre Carlos Pau Español i Pius Font i Quer, ambdós exalumnes i el darrer també professor de la Facultat de Farmàcia de la UB, fins ara inèdita, i separada expressament per Font Quer del material cedit a l'Institut Botànic de Barcelona, possiblement pel contingut sensible de les cartes i el to de les referències de C. Pau a persones de l'ambient acadèmic de l'època.

Transcorreguts gairebé 86 anys, considerem que aquest conjunt epistolar ha de ser analitzat i conegut pels historiadors de la botànica, ja que aclareix i explica les relacions personals entre aquests dos grans botànics "lliures", contraposats a l'oficialitat dels botànics institucionals de l'Estat.

3. 3.

La formació del farmacèutic d'indústria des de la creació de les primeres empreses farmacèutiques fins a la actualitat

Martí PUJOL[3], Cesca NIUBÓ[2], Maria Rosa BUHIGAS[1]

Museu Cusí de Farmàcia
[1]mrbuhigas@gmail.com [2]cescanp@gmail.com [3]pujol.forn1@cofb.net

En aquest treball s'enfronta la formació dels farmacèutics d' indústria des d'una perspectiva històrica. Es defineixen 4 períodes diferents (fins els anys 50, de 1950 a 1975, de 1975 a 1995 i de 1995 fins a l'actualitat). Es revisen per a cada període les

eines educatives (llicenciatura o grau de farmàcia, doctorat, postgraus /màsters de llarga durada, cursos de curta durada, etc.), la importància del coneixement tàcit o sociològic (experiència personal, empirisme, consultes informals, autoaprenentatge repetitiu), la importància dels coneixements explícits (llibres, revistes, documents escrits, reunions científiques, comissions tècniques de treball, etc) i, a partir dels anys 90, la importància de internet i del món digital.

3.4

Docencia e investigación universitaria de farmacia clínica y farmacoterapia, atención farmacéutica, farmacia asistencial y farmacia social en Cataluña

Eduardo L. MARIÑO, Pilar MODAMIO, Cecilia F. LASTRA

Farmacia Clínica y Farmacoterapia, Departamento de Farmacia y Tecnología Farmacéutica, y Fisicoquímica. Facultat de Farmàcia i Ciències de l'Alimentació. Universitat de Barcelona. http://www.ub.edu/farcli/web/

A finales de los años 80 aparece en el BOE la normativa para la obtención de los correspondientes Planes de estudio "Homologados". Dentro de ellos aparece por primera vez a nivel estatal en la Universitat de Barcelona la **Farmacia Clínica y Farmacoterapia** como asignatura troncal y por ello obligatoria (Resolución de 1992).

Su posterior desarrollo e incorporación hasta la fecha actual de la **Atención Farmacéutica**, **Farmacia Asistencial y Farmacia Social** junto a otras asignaturas optativas relacionadas, paradigmas actuales de la profesión farmacéutica asistencial, ha trascurrido en paralelo con su impulsora, la ya entonces conocida como **Unidad de Farmacia Clínica y Farmacoterapia,** estructura real y oficialmente aprobada, que incluye su **Grupo de Innovación Docente** (2000) **Consolidado** (2003) de la UB de manera ininterrumpida y más recientemente con su **Grupo de Recerca Consolidado de la Generalitat de Catalunya**, ambos también oficialmente aprobados tras evaluaciones en concursos públicos.

3.5

Un Curs Màster de Gestió Empresarial per a la Indústria Farmacèutica. Una experiència pionera

Josep Maria SUÑÉ NEGRE[1], Miquel YLLA-CATALÀ GENÍS[2]

[1]Facultat de Farmàcia. Joan XIII s/n
[2]Manuel de Falla 1, Barcelona

Es presenta, com a experiència pionera a la Facultat de Farmàcia d'estudis de gestió, el curs Màster de Gestió Empresarial per a la Indústria Farmacèutica i Afins. Ensenyaments que s'han impartit des del curs 1988-89 fins al darrer 2013-2015. Es fa un repàs dels seus programes i principals intervencions.

3.6

AEFI. Les comissions de treball. Un altre tipus de formació

Maria Rosa BUHIGAS[1], Cesca NIUBÓ[2], Martí PUJOL[3]

[1]mrbuhigas@gmail.com
[2]cescanp@gmail.com
[3]pujol.forn1@cofb.net

L'Associació Espanyola de Farmacèutics de la Indústria (AEFI) va néixer per una necessitat de col·laboració entre els companys de diferents laboratoris que moltes vegades es trobaven sols havent d'afrontar alguns problemes de la fabricació industrial de medicaments. Dins d'aquesta associació es varen anar constituint diferents comissions (Control de Qualitat, Registres, Producció, etc.) d'acord amb les preferències i les tasques que realitzaven els farmacèutics en les seves empreses.

Aquesta comunicació vol mostrar el que eren aquestes comissions i com el seus membres, de forma totalment voluntària i gratuïta, van configurar uns fòrums de treball i formació on tots ensenyaven i tots aprenien especialment en alguns moments en què posar a punt mètodes de treball i trobar ajuda a la bibliografia existent no era gens fàcil .

Dissabte, 25 de novembre – 16:00 h

Sessió de comunicacions, 4

Història de la Professió: les institucions
Moderador: Josep M. Rovira

4.1

Nuevas noticias sobre el farmacéutico valenciano Agustín Trigo Mezquita

José María de JAIME LORÉN[1]

[1]Departamento de Farmacia. Facultad de Ciencias de la Salud. Universidad CEU Cardenal Herrera. Ramón y Caja, s/n. 46115 Alfara del Patriarca (Valencia)

Si la popular Coca-Cola se inventó en una farmacia de Estados Unidos, el Trinaranjus y la Orangina, dos de los refrescos de más éxito en Europa e Hispanoamérica, fueron a su vez creados en un centro farmacéutico valenciano: en los Laboratorios Dr. Trigo.

Su fundador y propietario, Agustín Trigo Mezquita, fue doctor en Farmacia, Oficial de Instrucción Pública del estado francés condecorado con las "Palmas Académicas", a lo largo de su dilatada vida intelectual formó parte de diversas asociaciones científicas como la Real Academia de Medicina de la que llegó a ser su presidente, de la de Bellas Artes de San Carlos y de la Real Academia de Farmacia.

Con motivo de la presentación de un libro y una exposición en su homenaje, tuvimos la oportunidad de conocer a sus descendientes que, amablemente, nos han proporcionado numerosa información nueva de su actividad industrial y científica, así como, fotografías y escritos inéditos del mismo que presentaremos en la comunicación.

4.2

Farmacia psiquiátrica en la prensa sanitaria española de la segunda mitad del siglo XIX

Pilar de JAIME RUIZ[1], José María de JAIME LORÉN[2]

[1]Departamento de Psiquiatría. Hospital Clínico "San Cecilio" (Campus de la Salud). 18012 Granada
[2]Departamento de Farmacia. Facultad de Ciencias de la Salud. Universidad CEU Cardenal Herrera. Ramón y Caja, s/n. 46115 Alfara del Patriarca (Valencia)

Se atribuye a Johann Christian Reil en 1804 la acuñación del término "psychiaterie", con la significación de "medicina del alma", del que derivará la palabra "psiquiatría". Es la época en que comienzan a difundirse y a aplicarse en este campo las ideas de Philippe Pinel. Puede decirse que a partir de entonces se inicia una nueva forma de atender a los enfermos mentales.

Aunque a España tardará todavía un poco en llegar esta nueva mentalidad, los periódicos médico-farmacéuticos que se editan en la segunda mitad del siglo XIX, lentamente irán ofreciendo noticias de la nueva terapéutica y de la nueva farmacia dedicada a las entonces llamadas "enfermedades del alma". En nuestra comunicación pretendemos analizar este cambio de paradigma, precisamente a través de las novedades terapéuticas que publica la prensa profesional.

4.3

Aproximación al proceso de transformación del oficio farmacéutico entre los siglos XIX y XX a través de una farmacia rural: los laboratorios de J. Tomás Serra de Alcover (Tarragona)

Sergi FARRÀS

Camí del molí, 9
Alcover

El trabajo muestra un ejemplo de industrialización en la farmacia rural catalana iniciada finales del siglo XIX, centrado en la oficina de farmacia de Joan Tomàs

Serra en Alcover (Tarragona). Seguirá las nuevas tendencias científicas y artísticas del momento, pues decora sus productos con líneas modernistas. En línea con el modelo farmacéutico de la época, Serra empezó en su rebotica la fabricación de especialidades, registrando en 1917 una marca de fábrica y un logotipo para distinguir sus productos: Microfixo.

Estas especialidades tuvieron una notable aceptación por parte del público hasta que, en el año 1924, se produce la separación del laboratorio de la rebotica de la farmacia. La nueva organización del laboratorio cuenta ya con procesos industriales diferenciados. Asimismo inicia la fabricación nuevas especialidades llamadas como Tafetán Inglés y Uata Cataplasma Sanix.

4.4

Las primeras ópticas filipinas y su relación con la farmacia

Francisco MULET ZARAGOZÁ[1]. Amparo MILLA MULET[2]

[1] C/ Hernández Lázaro nº 11 Albal, Valencia.
[2] Plaza del Mercat nº9 pta 21 Silla, Valencia.

Se describe la evolución en la venta de utensilios de óptica en Filipinas al final del siglo XIX y comienzos del siguiente. Los oftalmólogos fueron los primeros en tratar de solucionar el vacío que existía allí, en todo lo relativo a la venta de gafas (óculos y anteojos) que importaban de Europa, Japón y China. Después, muchas joyerías y relojerías comerciarán con estos accesorios ópticos como complementos a sus ventas. Al aparecer la fotografía, muchas farmacias se dedicarán a vender material de fotografía y accesorios ópticos, siendo muy afamada la Farmacia Boie y Zolbe, otras regentadas por alemanes y españoles y, finalmente, por filipinos. Casi todas desaparecerán en la II Guerra Mundial. A partir de 1898 la nueva administración americana, regulará la apertura de verdaderas ópticas con profesionales titulados en EEUU, con ofertas de todo tipo, incluidas graduaciones gratuitas de la vista.

Índex alfabètic d'autors de les comunicacions

Blanché, Cèsar	2.4 (p. 12)
Boatella, Josep	3.1 (p. 14)
Buhigas, Maria Rosa	3.3 (p. 15); 3.6 (p. 17)
Calbet i Camarasa, Josep M.	1.5 (p. 10)
Casas Pla, Jaime	2.2 (p. 12)
de Jaime Lorén, José María	4.1 (p. 18); 4.2 (p. 19)
de Jaime Ruiz, Pilar	4.2 (p. 19)
F. Lastra, Cecilia	3.4 (p. 16)
Farràs, Sergi	4.3 (p. 19)
Font-Quer Plana, Raül	3.2 (p. 15)
Mariño, Eduardo L.	3.4 (p. 16)
Milla Mulet, Amparo	4.4 (p. 20)
Modamio, Pilar	3.4 (p. 16)
Mulet Zaragoza, Francisco	4.4 (p. 20)
Niubó, Cesca	3.3 (p. 15); 3.6 (p. 17)
Parés, Rosa M.	1.4 (p. 9)
Pujol, Martí	3.3 (p. 15); 3.6 (p. 17)
Riera, Carles	2.1 (p. 11)
Sabaté, Elisenda	1.2 (p. 8)
Sabaté, Ferran	1.2 (p. 8)
Secanell Roca, Josep M.	1.1 (p. 8); 1.3 (p.9)
Suñé Negre, Josep Maria	3.5 (p. 17)
Vives Sabaté, Marta	1.1 (p. 8)
Ylla-Català Genís, Miquel	2.3 (p. 12); 3.5 (p. 17)

Relació alfabètica de participants

Aloy	de Riera	Regina	reginaaloy@gmail.com
Artalejo	Ortega	Beatriz	bao@bamart.es
Bascompte	Bonvehí	M. Dolors	dolorsbascompte@gmail.com
Blanché	Vergés	Cèsar	cesarblanche@ub.edu
Boatella	Riera	Josep	boatella@ub.edu
Bonet	Puncernau	Rita	montserrat.sole@gmail.com
Bugés	Bascompte	Marc	buesm@gmail.com
Buhigas	Cardó	M. Rosa	mrbuhigas@gmail.com
Calbet	Camarasa	Josep M.	jmcalbet@gmail.com
Carmona	Cornet	Anna M.	acarmona@ub.edu
Casamitjana	Cucurella	Núria	ncasamitj@gmail.com
Casas	Pla	Jaime	jcasas001@cofb.net
Castejón		Araceli	
Criado	Martín	Susi	jmrovira60@yahoo.es
Corbella	Ollé	Esteve	rmpares001@cofb.net
de Jaime	Lorén	José M.	jmjaime@uchceu.es
de Jaime	Ruiz	Pilar	
Esteva	de Sagrera	Joan	juanestevadesagrera@ub.edu
Farràs	Tapiol	Sergi	sergifarras@gmail.com
Font-Quer	Plana	Raül	fontquer@gmail.com

Gaspar	Garcia	M. Dolors	mdolores.gaspar@ub.edu
Gaya	Montserrat	Mercè	mgaya001@cofb.cat
Goñi	Domènech	M. Josefa	ramonpiera18@gmail.com
Mariño	Hernández	Eduardo L.	emarino@ub.edu
Mulet	Zaragozá	Francisco	femulet@hotmail.com
Niubó	Prats	Francesca	cescanp@gmail.com
Parés	Marimon	Rosa M.	rmpares001@cofb.net
Pérez	Bastardas	Alfred	alfredperezbastardas@gmail.com
Piera	de Ciurana	Ramon	ramonpiera18@gmail.com
Pujol	Forn	Martí	pujol.forn1@cofb.net
Riera	Fonts	Carles	carlesrf@blanquerna.url.edu
Rovira	Anglada	Josep M.	jmrovira60@yahoo.es
Sabaté		Ferran	sabate@ub.edu
Secanell	Roca	Josep M.	jmsecanell001@cofb.net
Tobella	Escofet	Francesc	tobellaescofet@coac.net.
Todó	López	Carme	montseit@gmail.com
Torres		Laura	ltorres.casabcn@hotmail.es
Xixons	Prat	Núria	nxixons@ub.edu
Ylla-Català	Genís	Miquel	mylla001@cofb.net

NOTES

XIII Jornades d'Història de la Farmàcia

Barcelona, 24, 25 i 26 de novembre de 2017
Facultat de Farmàcia i Ciències de l'Alimentació (Universitat de Barcelona)

Amb la col·laboració de

2017